

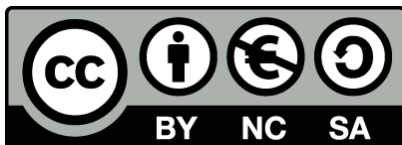
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Αρχαία Ελληνική Ιστορία

Ενότητα 4: Αθήνα (Σόλων – Κλεισθένης)

Αγγελική Σύρκου
Τμήμα Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- η κατανόηση των γεγονότων, που καθιστούσαν αναγκαία την επέμβαση των νομοθετών.
- η κατανόηση των αιτίων που έφεραν στο πολιτικό προσκήνιο την τυραννίδα αρχικά, για να πορευτεί η Αθήνα προς τη δημοκρατία.

Περιεχόμενα ενότητας

- Η ενότητα αναφέρεται στην Αθήνα ως πόλη-κράτος, και ιδιαίτερα στο νομοθετικό έργο των Δράκοντα, Σόλωνα και Κλεισθένη, από την δράση των οποίων προέκυψε η πολιτειακή οργάνωση της Αθήνας κατά τους κλασικούς χρόνους (φυλές, Βουλή, Εκκλησία του Δήμου). Γίνεται, επίσης, αναφορά στην τυραννία του Πεισιστράτου.

Αθήνα

Δράκων - Σόλων - Κλεισθένης

Η Αθήνα κατά την αρχαϊκή εποχή

- Το **Μυκηναϊκό ανάκτορο** της Αθηνάς διασώθηκε από τις καταστροφές του 13^{ου} και 12 του αιώνα: ο υλικός πολιτισμός ήταν σε ανεκτό επίπεδο, η πόλη κέντρο υποδοχής των Ελλήνων για να πάνε στα νησιά ή στη Μ. Ασία.
- **Μύθος** → αυτόχθονες.
- **Αριστοτέλης, Αθηναίων πολιτεία** → βασιλική εξουσία που μοιράζονταν ο βασιλιάς, ο πολέμαρχος και ο επώνυμος άρχων.
- **Πολίτευμα κατά τον 7^ο** → κλειστή αριστοκρατία (Ευπατρίδες).

Η Αθήνα κατά την αρχαϊκή εποχή

6 Πολιτικά Όργανα:

1. *Άρχων – βασιλιάς* (αρμοδιότητες θρησκευτικές)
2. *Επώνυμος άρχων* (υπεύθυνος για σύγκληση Εκκλησίας Δήμου)
3. *Πολέμαρχος* (υπεύθυνος για στρατιωτικά θέματα)

Η Αθήνα κατά την αρχαϊκή εποχή

6 Πολιτικά Όργανα:

4. Έξι θεσμοθέτες (υπεύθυνοι για δικαστικά θέματα)
5. Άρειος Πάγος (υπεύθυνος για την τήρηση των νόμων)
6. Εκκλησία του Δήμου (η συνέλευση όλων των Αθηναίων απέκτησε μεγάλη σημασία μεταγενέστερα)

Οι νόμοι του Δράκοντα

Προβλήματα:

- Οι έμποροι και βιοτέχνες αμφισβητούσαν την εξουσία των ευγενών.
- Οι χρεωμένοι αγρότες απαιτούσαν κατάργηση χρεών (όσοι δεν μπορούσαν να ξεπληρώσουν τα χρέη τους γίνονταν δούλοι).

Οι νόμοι του Δράκοντα

Συμβάντα:

- Την κατάσταση θέλησε να εκμεταλλευτεί ο **Κύλων** που το **632 π. Χ.** και με το Θεαγένη (τύραννο των Μεγάρων) → προσπάθεια αρπαγής ακρόπολης και εγκαθίδρυση τυραννίδας.
- Το κίνημα απέτυχε, οι οπαδοί του θανατώθηκαν αν και ικέτες στους βωμούς (Κυλώνειο άγος), ο ίδιος κατέφυγε στα Μέγαρα.
- Η αναστάτωση στην Αθήνα κορυφώθηκε και οι **Μεγαρείς** εκμεταλλεύτηκαν τις αναταραχές και κατέλαβαν την **Σαλαμίνα**.
- **Καθημερινά ήταν τα αιτήματα** → για κατάργηση χρεών και σύνταξη γραπτών νόμων (**μέχρι τότε ήταν άγραφοι**) → οι ευγενείς για να εκτονωθεί η λαϊκή δυσαρέσκεια ανέθεσαν **στον Δράκοντα** τη συγγραφή των νόμων.
- Η απόπειρα του Κύλωνα ήταν ύστατη προσπάθεια της αριστοκρατίας να αντισταθεί στη θέσπιση νόμων που εξασθénιζαν την τάξη αυτή.

Σύνταξη κώδικα νόμων από τον Δράκοντα

Οι Νόμοι του Δράκοντα (624 π. Χ.)

- Επιτρέπουν στο **δήμο των οπλιτών** άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων.
 - Θέσπιση **κοινού δικαίου** για αντιμετώπιση ανθρωποκτονιών ή αιματοχυσιών.
 - Νόμοι *γραμμένοι με αίμα*
- Η **πολιτεία** του Δράκοντα θεωρείται από τους περισσότερους νεότερους ότι είναι μια πλαστογραφία που κατασκευάστηκε στο τέλος του 5^{ου} αιώνα.

Η δισαιτησία του Σόλωνα (594 π. Χ.)

- Η καταγραφή των νόμων ικανοποίησε μέρος των πολιτών. Το οξύ οικονομικό πρόβλημα αυτών που δεν μπορούσαν να ξεπληρώσουν τα χρέη τους και γίνονταν δούλοι, προκάλούσε συνεχώς αναταραχές.
- Το **594 π. Χ.** οι Αθηναίοι ανέθεσαν στο ποιητή Σόλωνα να δώσει λύση στα προβλήματα. Η κρίση αντιμετωπίστηκε με τη **νομοθεσία του Σόλωνα 594/3 π. Χ.** που περιλάμβανε:
 - **Σεισάχθεια** (απαλλαγή από τα βάρη).
 - **Απαλλαγή από τη δουλεία.**
 - Όμως, **δεν προέβη σε ισομερή αναδασμό της γης** και για να διατηρήσει την ισορροπία ανάμεσα στο δήμο και τους ισχυρούς συνέταξε νόμους ίδιους για όλους.

Η δισιτησία του Σόλωνα (594 π. Χ.)

- Πηγές: Αριστοτέλη, *Αθηναίων Πολιτεία* - Πλουτάρχου, *Βίος Σόλωνα*
- Ο Αριστοτέλης και ο Πλούταρχος θεωρούν γνήσιες τις διατάξεις:
 - για την ιδιοκτησία και τη μεταβίβασή της,
 - για θέματα οικογενειακού δικαίου,
 - τις μεταρρυθμίσεις μέτρων και σταθμών,
 - τον καθορισμό εξόδων για θυσίες

Η διαιτησία του Σόλωνα (594 π. Χ.)

Είναι, όμως, αμφίβολα:

- Τα οικονομικού χαρακτήρα μέτρα για την εκμετάλλευση των αγροτικών προϊόντων και την ανάπτυξη της βιοτεχνίας
- Λιγότερο πιθανόν η δημιουργία της Βουλής των 400^{ων}

Σόλων: Κοινωνικές τάξεις

Διαίρεση των πολιτών σε τάξεις ανάλογα για τον προσδιορισμό των ευθυνών και τους όρους πρόσβασης στη διοίκηση:

- **Πεντακοσιομέδιμνοι**
- **Ιππείς**
- **τριακοσιομέδιμνοι ή ζευγίτες**
- **θήτες** (δικαίωμα συμμετοχής στη συνέλευση και στα δικαστήρια → Η πρόσβαση των θητών στα δικαστήρια έρχεται σε αντίθεση με την Αθήνα ως πόλη των οπλιτών).

Δυσарέσκεις για την νομοθεσία του Σόλωνα

- **Πλούσιοι** → έθιγε τα συμφέροντά τους και αφαιρούσε μέρος από την επιβολή προς τους πελάτες.
- **Δήμος** → αν και απαλλάχτηκε από τον φόβο της υποδούλωσης, δεν πέτυχε τον αναδασμό της γης.
- Αποτέλεσμα: χρόνια ταραχών (**Αριστοτέλης**) → για δύο χρόνια δεν κατάφεραν να ορίσουν άρχοντες.
- **582 π. Χ.** → άρχων Δαμασίας (2 χρόνια και 2 μήνες)
- Αριστοτέλης: μετά τον Δαμασία (580 π. Χ.) 10 άρχοντες (5 ευπατρίδες, 3 αγροίκους-χωρικούς και 2 δημιουργούς-βιοτέχνες;)

Πεισίστρατος

- **561/560 π. Χ. Πεισίστρατος** → μια διαφορετική τυραννίδα από τις άλλες, μια και πριν ένας νομοθέτης είχε φτιάξει ένα σύστημα δικαίου.
- **πηγές: Ηρόδοτος, Αριστοτέλης** → τυραννίδα = αποτέλεσμα συγκρούσεων
- Διαμάχη ανάμεσα στις **3 αντιμέτωπες παρατάξεις:**
- **Πεδινούς** → Λυκούργος (ολιγαρχικοί- παλιά αριστοκρατία)
- **Παράλιοι** → Αλκμεωνίδης Μεγακλής (μετριοπαθείς- έμποροι)
- **Διάκριοι** → Πεισίστρατος (δημοκρατικοί - χωρικοί)

Ο Πεισίστρατος (561-527 π. Χ.)

- **Ο Πεισίστρατος** ανήκε στην αριστοκρατία αλλά επέλεξε να προστατεύσει τα συμφέροντα του δήμου για να ικανοποιήσει τη φιλοδοξία του. Οι χωρικοί, δυσαρεστημένοι από το **Σόλωνα**, **τάχθηκαν με τον Πεισίστρατο**.
- **Ο Πεισίστρατος** ήταν πολέμαρχος και προσποιήθηκε επίθεση από εχθρούς → με την συγκατάθεση του δήμου απέκτησε φρουρά 300 ροπαλοφόρων → κατέλαβε την ακρόπολη → σύμβολο εξουσίας.
- Ο Πεισίστρατος αφού κυβέρνησε με μετριοπάθεια → εξορίστηκε μετά 6 χρόνια, όταν ο Λυκούργος και ο Μεγακλής ενώθηκαν εναντίον του.
- **Συνέχιση διαφωνιών ανάμεσα στους Λυκούργο και Μεγακλή** → **επιστροφή Πεισίστρατου** (συγγενής πια με τον Μεγακλή λόγω γάμου) → **β' εξορία και επιστροφή στο Μαραθώνα** → υποδοχή από τους οπαδούς του → επικράτηση έναντι των αντιπάλων του.

Ο Πεισίστρατος (561-527 π. Χ.)

- **Αριστοτέλης:** ο Πεισίστρατος κυβέρνησε με μετριοπάθεια και μάλλον σαν καλός ποιητής παρά σαν τύραννος, γιατί δεν έθιξε συστηματικά τις μεγάλες οικογένειες (απόδειξη η στάση του προς την οικογένειες Φιλαιδών – Κιμωνιδών που στήριξε τις βλέψεις τους στη Χερσόνησο της Θράκης)

Ο Πεισίστρατος (561-527 π. Χ.)

- **Πολιτική προς το δήμο:** δάνεια σε αγρότες, επιτόπιους δικαστές, καθιέρωσε παρακράτηση εισοδήματος, δηλαδή επέβαλε φόρο σε είδος,
- κοπή 1^{ου} νομίσματος, κουκουβάγιας,
- αύξηση γοήτρου πόλης με δημόσια έργα,
- κατασκευή εννεάκρουνου για την ύδρευση της πόλης
- προσέλκυση συγγραφέων & καλλιτεχνών → γέννηση αττικής γλυπτικής, συγκέντρωση ορφικών ποιημάτων.

Ο Πεισίστρατος (561-527 π. Χ.)

- **Θρησκευτική πολιτική** → ενότητα της πόλης μέσα από τη λατρεία της Αθηνάς και του Διονύσου - ιδιαίτερη λάμψη στα Παναθήναια - επιβλητικές γιορτές για το Διόνυσο.

Ο Πεισίστρατος (561-527 π. Χ.)

- Εξωτερική πολιτική → καλές σχέσεις με Θήβα και Νάξο.
- Ενθάρρυνση αποίκησης Χερσονήσου Θράκης.
- Καλές σχέσεις με Άργος, Κόρινθο και Σπάρτη.
- Κοπή νομισμάτων.
- Ανάπτυξη αγγειοπλαστικής (ίσως η αύξηση του πληθυσμού → προβλήματα επισιτισμού).

Η Αθήνα στον δρόμο προς την δημοκρατία

Ο Κλεισθένης

Το τέλος της τυραννίδας των Πεισιπρατιδών

- Όταν ο Πεισίπρατος έγινε τύραννος της Αθήνας, εξόρισε τους Αλκμεωνίδες μαζί με άλλους αντιπάλους του.
- Μετά τον θάνατο του Πεισιπράτου, το **527** π. Χ., ενώ οι δύο γιοι και διάδοχοι του, ο Ίππαρχος και ο Ιππίας, προσπαθούσαν να προσδώσουν στο τυραννικό καθεστώς κάποια νομιμοφάνεια, επέστρεψε ο Κλεισθένης στην Αθήνα και εξελέγη επώνυμος άρχων.
- Λίγα χρόνια αργότερα, όταν οι Πεισιπρατίδες σκλήρυναν τη στάση τους, ο Κλεισθένης εξορίστηκε πάλι και ξεκίνησε ανεπιτυχή αγώνα για να απαλλάξει την Αθήνα από τους τυράννους.

Το τέλος της τυραννίδας των Πεισιπρατιδών

- Μετά τη δολοφονία του Ιπάρχου το **514 π. Χ.** από τον Αρμόδιο και τον Αριστογείτονα, ο **Ιππίας** σκλήρυνε ακόμη περισσότερο τη στάση του.
- Τότε ο **Κλεισθένης** ζήτησε από το **Μαντείο των Δελφών** να πείσει τους Σπαρτιάτες να τον βοηθήσουν να ελευθερώσει την Αθήνα από την τυραννίδα.
- Πράγματι, το ιερατείο του Μαντείου των Δελφών, το οποίο χρωστούσε υποχρέωση στους Αλκμεωνίδες, επειδή το 548 π. Χ. είχαν βοηθήσει αποτελεσματικά στην ανοικοδόμηση του κατεστραμμένου από πυρκαγιά ιερού, ήλθε σε συνεννόηση με τους Σπαρτιάτες.
- Τότε ο βασιλιάς τους Κλεομένης Α' έφερε στρατό στην Αττική και μαζί με τις δυνάμεις των αντιπάλων του Ιππία, με **επικεφαλής τον Κλεισθένη**, πολιορκήσαν την Ακρόπολη όπου είχε καταφύγει ο Ιππίας και τον ανάγκασαν να παραδώσει την εξουσία. **Ο Ιππίας** έφυγε και αρκετοί οπαδοί του θανατώθηκαν.

Το τέλος της τυραννίδας των Πεισιπρατιδών

- Έτσι έληξε η τυραννίδα των Πεισιπρατιδών το **510 π. Χ.** και επανεμφανίστηκαν στην Αθήνα τα δύο πολιτικά ρεύματα που υπήρχαν πριν από το καθεστώς του Πεισιπράτου:
- η παράταξη των **Παραλίων**, με αρχηγό τον Κλεισθένη και
- η παράταξη των **Πεδινών**, (αριστοκρατική τάξη) με αρχηγό τον Ισαγόρα.
- **Ο Ισοκράτης** εκλέγεται επώνυμος άρχων με την υποστήριξη των αριστοκρατών, που δεν είχαν θιγεί από τους τυράννους, καθώς και μεγάλης μερίδας των αγροτών, που δεν εμπιστεύονταν τους Αλκμεωνίδες.

Το τέλος της τυραννίδας των Πεισιπρατιδών

- **Ο Κλεισθένης**, αντιδρώντας στην εκλογή του Ισαγόρα, πρότεινε σειρά πολιτειακών μεταρρυθμίσεων που είχαν μεγάλη απήχηση στον λαό. → **Ο Ισαγόρας** τότε ζήτησε και αυτός τη βοήθεια των Σπαρτιατών.
- Οι Σπαρτιάτες υποχρέωσαν τους Αθηναίους να εξορίσουν τον Κλεισθένη υπενθυμίζοντάς τους το μίσημα της οικογένειάς του από το Κυλώνειον άγος (632 π. Χ.).
- **Το 508 π. Χ. ο Κλεισθένης εξορίστηκε** και μαζί με αυτόν και 700 αθηναϊκές οικογένειες. Όταν όμως ο **Ισαγόρας επιχείρησε να επιβάλει ολιγαρχικό** καθεστώς αντικαθιστώντας τη **Βουλή με 300 δικούς** του ανθρώπους, οι **Αθηναίοι εξεγέρθηκαν**, έδιωξαν τους Σπαρτιάτες και τους οπαδούς τού Ισαγόρα και κάλεσαν τον Κλεισθένη.

Ο Κλεισθένης

- Ο Κλεισθένης, ως «προστάτης του Δήμου», μπήκε το **507 π. Χ.** στην Αθήνα θριαμβευτής μαζί με τους υπόλοιπους εξόριστους.
- Όμως οι Σπαρτιάτες, που εξακολουθούσαν να θέλουν να επιβάλουν τον Ισαγόρα, εκστρατεύουν εναντίον Αττικής. Ο βασιλιάς τους, Κλεομένης, με μεγάλο στρατό έφθασε στην **Ελευσίνα**, ενώ ταυτόχρονα επιτέθηκαν κατά της Αττικής οι **Βοιωτοί και οι Χαλκιδείς**.
- Οι Σπαρτιάτες στην πορεία εγκαταλείπουν την εκστρατεία λόγω διαφωνίας των δύο βασιλέων, του Κλεομένη και του Δημάρατου, που διαφώνησαν ως προς την επίθεση κατά της Αθήνας και έτσι η εκστρατεία εγκαταλείφθηκε.
- Οι Αθηναίοι αποφασισμένοι να εκδικηθούν τους **Χαλκιδείς**, πέρασαν στην Εύβοια και τους κατατρόπωσαν. Οι κτηματικές περιουσίες των **αριστοκρατών Χαλκιδέων κατασχέθηκαν** και ο Κλεισθένης τις **μοίρασε με κλήρο σε 4.000 Αθηναίους**. Αυτοί αποτέλεσαν τους πρώτους «κληρούχους», οι οποίοι, παρά τη μετεγκατάστασή τους, διατήρησαν τα πολιτικά τους δικαιώματα.

Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη

- Η πόλη είχε μεγαλώσει, υπήρχε ένας αστικός πληθυσμός από πολίτες και ξένους, που δεν είχε στενούς δεσμούς με την αριστοκρατία.
- Ο Κλεισθένης στηρίχτηκε σε αυτούς του **αστικού πληθυσμού** δίνοντας **πολιτικά** προνόμια στους ονομαζόμενους **νεοπολίτες** (= ξένοι που ήρθαν στην Αθήνα λόγω βιοτεχνίας).
- Οι μεταρρυθμίσεις του δεν ικανοποίησαν τους οπαδούς του αλλά **δείχνουν επιδράσεις από τη φιλοσοφία της εποχής.**

Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη

- Ο Κλεισθένης το 508/7 π. Χ. με την υποστήριξη του δήμου προβαίνει
 1. σε μεταρρύθμιση για αλλαγή αριθμού φυλών
 - Οι φυλές από 4 γίνονται 10 και συμβαίνει αλλαγή ονομάτων → στόχος (Αριστοτέλης) η ευρύτερη συμμετοχή του λαού στην πολιτεία, ήθελε δηλαδή να εντάξει τους νεοπολίτες.
 - 30 ομάδες - τριττύες → 10 τριττύες Αθήνα, 10 Παράλια, 10 Μεσογαία.
 - Κάθε φυλή αποτελείται από 3 τριττύες (μια από κάθε κατηγορία)
 2. έδινε την πολιτεία στον λαό.

Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη

- **Συνέπειες μεταρρυθμίσεων**
 1. **Σπάνε οι δεσμοί της τοπικής αλληλεγγύης**
 2. **Υπονομεύεται η δύναμη της παλιάς αριστοκρατίας → όλα τα μέλη της πολιτειακής κοινότητας είναι ίσα μεταξύ τους ως προς την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων τους. Οι κάτοικοι κάθε δήμου έπαιρναν πλέον το όνομά τους από τον δήμο τους. Έτσι καταργήθηκε η παλαιά διάκριση των πολιτών σε παλιούς Αθηναίους και νεοπολίτες.**

Κλεισθένης: Βουλή και Εκκλησία του Δήμου

- Κάθε χρόνο από κάθε φυλή εκλέγονταν 50 βουλευτές και έτσι τα μέλη της Βουλής από 400 αυξήθηκαν σε 500. **Οι 50 βουλευτές της κάθε φυλής «πρυτάνευαν»** για το ένα δέκατο του έτους (το αττικό έτος το αποτελούσαν 12 σεληνιακοί μήνες και 354 ημέρες), δηλαδή για 35 ή 36 ημέρες.
- Από τις σημαντικότερες αρμοδιότητες της **Βουλής** ήταν η **κατάρτιση των προβουλευμάτων** - των νομοσχεδίων - που επρόκειτο να συζητηθούν και να ψηφισθούν από την Εκκλησία του Δήμου.

Κλεισθένης: Βουλή και Εκκλησία του Δήμου

- Επίσης οι βουλευτές έπαψαν να εκλέγονται μόνο από την τάξη των πεντακοσιομεδίμνων και εκλέγονταν πλέον και από τους τριακοσιομέδιμνους και τους ζευγίτες. Μόνο η τέταρτη τάξη, οι θήτες, του τιμοκρατικού συστήματος που είχε καθιερώσει ο Σόλων, δεν είχαν το δικαίωμα του εκλέγεσθαι, απέκτησαν όμως το δικαίωμα του **εκλέγειν**.
- Επιπλέον ο Κλεισθένης αύξησε τις αρμοδιότητες της **Εκκλησίας του Δήμου**, η οποία μπορούσε πλέον να **επικυρώνει ή να ακυρώνει αποφάσεις** καταδίκης σε θανατική ποινή τις οποίες είχε λάβει ο Άρειος Πάγος.

Κλεισθένης: Βουλή και Εκκλησία του Δήμου

- Η βουλή των 500 < κληρώνεται κάθε χρόνο 50 Χ10 (φυλές). Μετά από μισό αιώνα ο Εφιάλτης της παραχωρεί τις λειτουργίες του Αρείου Πάγου για να γίνει η Βουλή = κυβέρνηση
- Μάλλον η Βουλή ασκούσε επίβλεψη και έλεγχο στους δικαστές, μπορούσε να συγκαλέσει τη συνέλευση των πολιτών, την εκκλησία, και ο Κλεισθένης είχε καθορίσει τις συναντήσεις.
- Ηρόδοτος → καθιέρωση *ισηγορίας* .

Κλεισθένης: Βουλή και Εκκλησία του Δήμου

- Ο Κλεισθένης δημιούργησε τις συνθήκες για την ίδρυσή της εισάγοντας την ισονομία, την ισότητα απέναντι στο νόμο.
- Το σημαντικότερο μέτρο από κοινωνική άποψη ήταν η **πολιτογράφηση** όλων των μετοίκων και των απελεύθερων, με αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός κατοίκων της Αττικής να αποκτήσει δικαιώματα αθηναίου πολίτη.

Βιβλιογραφία

- Mosse, Cl. – An. Schnapp – Gourbeillon, *Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας* (2000-31 π. Χ.), Μτφρ. Λ. Στεφάνου. Αθήνα, εκδ. Παπαδήμα 2010.
- Αριστοτέλη, *Αθηναίων Πολιτεία*
- Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι* (Σόλων)
- Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι* (Λυκούργος)

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης